

Українська література 9 клас

Автор :Вчитель української мови та літератури

Борисенко Оксана Володимирівна

ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА XI-XV СТ.

План уроку.

1. Становлення давньої української літератури XI-XV ст.
2. Розвиток писемності. Види письма.
3. Найдавніші рукописні книги.
4. Періоди давнього українського письменства.

Завдання пошукового характеру.

1. Русь ? Візантія

988

2. Я.Мудрий ? книги

1037

3. Ігор ? половці

1185

ПЕРЕВІР СЕБЕ

---

1. Прийняття християнства
2. Перша бібліотека
3. “ Слово о полку Ігоревім ”

1. Становлення давньої української літератури пов'язане з прийняттям християнства (988р.) за часів князювання Володимира Великого.

Володимир Великий

Легенда про хрещення Русі (уривок)

«...І було видіти радість велику на небі й на землі, що стільки душ спасається, а диявол тужив, говорячи: "Горе мені, бо проганяють мене звідси! Тут бо думав я житво мати, бо тут немає вчення апостольського, не знають [тут люди] бога. І радів я з служіння їх, тому що служили вони мені. І ось побіждає мене невіглас оцей, а не апостол і мученик, і вже не буду я царствувати у землях сих".

Люди ж, охрестившись, ішли кожен у доми свої. А Володимир, рад бувши, що пізнав він бога сам і люди його, і глянувши на небо, сказав: "Боже великий, що сотворив небо і землю! Поглянь на новії люди свої! Дай же їм, господи, узнати тебе, істинного бога, як ото узнали землі християнськії, і утверди в них віру правдиву і незмінную. [А] мені поможи, господи, проти врага-диявола, щоб, надіючись на тебе і на твою силу, одол і в я підступи його".

Розквіт української середньовічної літератури припав на князювання Я.Мудрого (1019-1054) та В.Мономаха (1113-1125)

2. РОЗВИТОК ПИСЕМНОСТІ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Виникненню писемності у східних слов'ян сприяло два головних чинники:

- 1) поява держави;
- 2) проникнення на східноєвропейські території християнства

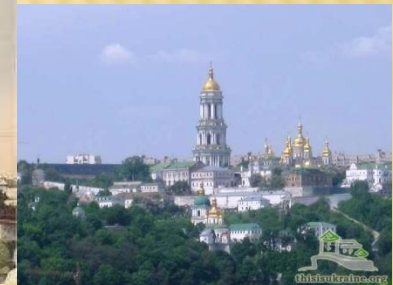
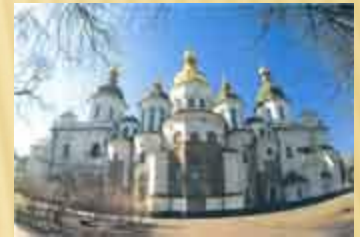
Існувало 3 центри писемності у Києві:

1.Київська майстерня при Софійському соборі (поч.XI ст.)

2. Києво-Печерський монастир. Його засновниками були Антоній, Феодосій та письменник Іларіон (середина XI ст.).

Син великого київського князя Юрія Долгорукого Андрій Боголюбський у **1159 р.** надав Печерському монастирю титул "лаври"

3.Видубецький монастир (XII ст.-XIII ст.)

Основоположниками першої слов'янської абетки є брати Кирило та Мефодій. Абетка мала назву глаголиця. На основі глаголиці з часом виникає кирилиця.

Гробниця Св. Кирила в церкві Св. Климента

КИРИЛЛИЦА			Буквы глаголицы	КИРИЛЛИЦА			Буквы глаголицы
Буквы кириллицы X-XI вв.	Название буквы	Звуковое сочетание		Буквы кириллицы X-XI вв.	Название буквы	Звуковое сочетание	
А	Аз	[а]	ⴐ	Ф	Ферт	[ф]	Ф
Б	Буки	[б]	ⴑ	Х	Хер	[х]	ⴒ
В	Веди	[в]	ⴓ	Ω	От (Омега)	[о]	ⴓ
Г	Глаголи	[г]	ⴔ	Ц	Цы	[ц']	ⴔ
Д	Добро	[д]	ⴕ	У	Червь	[ч']	ⴕ
Е	Есть	[е]	ⴖ	Ш	Ша	[ш']	ⴖ
Ж	Живите	[ж']	ⴗ	Щ	Шта	[ш'т']	ⴗ
З	Зело	[д'з']	ⴘ	Ъ	Ер	[ъ]	ⴘ, ⴙ
З	Земля	[з]	ⴙ	Ы	Еры	[ы]	ⴙ, ⴚ, ⴛ, ⴜ
И	Ижи	[и]	ⴚ	Ь	Ерь	[ь]	ⴚ, ⴛ
И	Иже	[и]	ⴛ, ⴜ	Ѣ	Ять	[ѣ]	ⴛ
(Ѡ)	(Г'ервь)	[г']	ⴜ	Ю	-	[у], [ју]	ⴜ
К	Како	[к]	ⴝ	Ѧ	-	[а], [ја]	-
Л	Люди	[л]	ⴞ, ⴟ	Ѣ	-	[е], [је]	-
М	Мыслите	[м]	ⴟ	Ѥ	Юс малый	[е]	Ѥ
Н	Наш	[н]	ⴠ	Ѧ	-	[е], [је]	Ѧ
О	Он	[о]	ⴡ	Ѩ	Юс большой	[о]	Ѩ
П	Покой	[п]	ⴢ	Ѫ	-	[о], [јо]	Ѫ
Р	Реки	[р]	ⴣ	Ѭ	Кси	[кс]	-
С	Слово	[с]	ⴤ	Ѯ	Пси	[пс]	-
Т	Твердо	[т]	ⴥ	Ѱ	Фита	[ф]	Ѱ
У	Ук	[у]	⴦	Ѳ	Ижица	[н], [в]	Ѳ

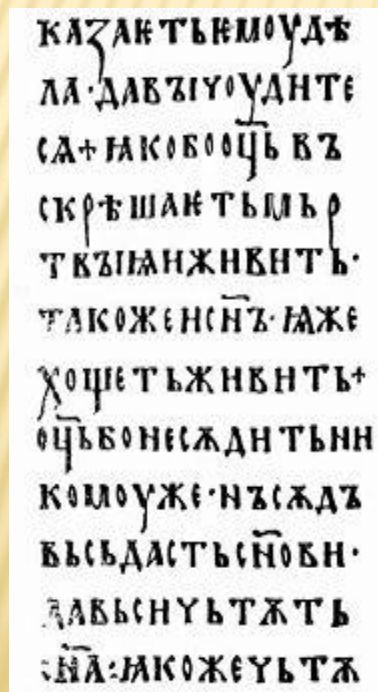
НАЗВАНИЯ БУКВ	КИРИЛЛИЦА	ГЛАГОЛИЦА
АЗ	А а	ⵀ ⵁ
БУКИ	Б б	ⵂ ⵃ
ВЕДИ	В в	ⵄ ⵅ
ГЛАГОЛЬ	Г г	ⵆ ⵇ
ДОБРО	Д д	ⵈ ⵉ
ЕСТЬ	Е е е е ю ю	ⵊ ⵋ ⵌ ⵍ ⵎ ⵏ
ЖИВЕТЕ	Ж ж	ⵐ ⵑ
ЗЕЛО	З з з з з з	ⵒ ⵓ ⵔ ⵕ ⵖ ⵗ
ЗЕМЛЯ	З з з	ⵘ ⵙ
ИЖЕ	И и и	ⵚ ⵛ
И	І і (л) і (ѣ)	ⵜ ⵝ ⵞ ⵟ ⵠ ⵡ
КАКО	К к	ⵢ ⵣ
ЛЮДИ	Л л	ⵤ ⵥ

ШТА	Щ щ	Щ щ
ЕР	Ъ ъ	Ѹ Ѹ Ѩ
ЕРЫ	Ы ы (Ѹ) ѸН	Ѹ Ѹ Ѹ Ѹ Ѹ Ѹ Ѹ Ѹ
ЕРЬ	Ь ь	Ѹ Ѹ Ѩ
ЯТЬ	Ѣ ѣ	А А
Ю	Ю ю	Р Р
И + А = Я	Ѧ ѧ	
МАЛЫЙ ЮС	А А А Ѧ ѧ	Є Є Э Э Э
БОЛЬШОЙ ЮС	Ѧ Ѧ (Ѹ)	Ѩ Є Ѩ Є
	Ѧ Ѧ	Ѩ Є Ѩ Є
КСИ	Ѻ ѻ	
ПСИ	Ѳ ѳ Ѵ	
ФИТА	Ѳ ѳ	Ѳ ѳ
ИЖИЦА	Ѵ ѵ Ѷ	Ѹ Ѹ

Види письма.

Графіка шрифту мала три назви: устав, півустав, скоропис

Приклади кириличного уставу

КАЗАТЬМОУДѢ
ЛА·ДАВЗІУОУДНТЕ
СА·ІАКОВОУЦЬ·ВЪ
СКРЪШАТЬМЪР
ТКЪІАНЖНВНТЬ·
ТАКОЖЕНСНЪ·ІАЖЕ
ХОЩЕТЪЖНВНТЬ·
ОЦЬ·ВО·НЕСДНТЬ·НН
КОМОУЖЕ·НЗСАДЪ
ВЪ·СА·ДА·СТЪ·СН·О·Н·
ДА·ВЪ·СН·У·Т·Ж·Т·
С·ІА·ІА·КО·ЖЕ·У·Т·Ж·

Устав. Найдавніший тип кириличного уставного письма був створений на основі візантійського (грецького) унціального шрифту IX—XI ст. Цим письмом користувалися при переписуванні богослужбових манускриптів великого розміру, коли текст розміщували на сторінках у два стовпці. Устав відрізнявся чітким геометричним накресленням літер; у літерах не було винесених за межі рядка елементів; кожен літеру писали строго перпендикулярно, окремо одну від одної; візуально вона вписувалась у квадрат або прямокутник. Між словами проміжків не робили, скорочень і надрядкових знаків не вживали.

ПІВУСТАВ

XV — поч XVI ст

Видѣньна своѣго. яко мощно
видѣти убо кмѣ. немощно бо
срѣти убо кмѣ. естество аа кмѣ
скаго. яко мощно и великы
и не вѣрмо мѣ видѣти ангѣ
гок стѣба. вода шеть бо ювъ
днѣ столпъ облаченъ. а во
ци столпъ огненъ. то еместо
ипъ вода шеть но ангѣ видѣ
ше прѣни мѣ воши и въ днѣ
тако и се вѣлено цнѣ которо
ѡ пока зѣ в аше. ѡ мумѣ бо въ
тнѣ бѣ на вѣ. ѡ болѣ не сели
ангѣ во мѣ бѣ. на и по племѣ
ни кѣ и сущестѣ тѣ. яко рѣ
ангѣ прѣ то бо и прѣ дѣть. и
ангѣ твои буди стѣ бою.

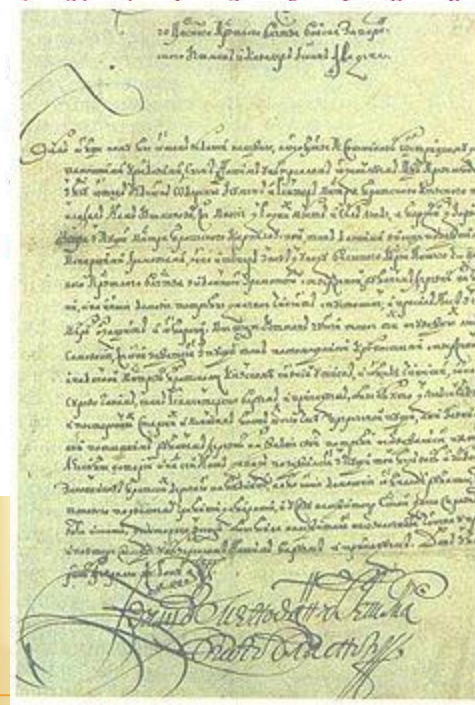
Игуменъ силѣ стѣ рѣ стѣ мѣ
ла и ла. на писѣ кнѣ гы си
лѣ то пи сѣць. па дѣ тѣ ѡ ѣ ба
лѣ тѣ прѣ тѣ. прѣ кнѣ гы бо
ло и мѣ рѣ. кнѣ та цнѣ тѣ мѣ
кѣ вѣ вѣ. а мнѣ то вѣ рѣ мѣ
гу мѣ на цнѣ. сѣ тѣ мѣ кнѣ ла
ѡ. рѣ. кѣ. и мѣ кнѣ тѣ. ѡ.
лѣ. а и мѣ тѣ тѣ кнѣ гы си кѣ.
тѣ бо у дѣ мнѣ вѣ мѣ тѣ а рѣ.

ЛО!

СКОРОПИС

XVII-XVIII ст.

а б в г д е ж з
а б в г д е ж з
з и і ѱ ѱ к л м н
ѳ ѳ ѳ ѳ ѳ ѳ ѳ ѳ

3. НАЙДАВНІШІ РУКОПИСНІ КНИГИ

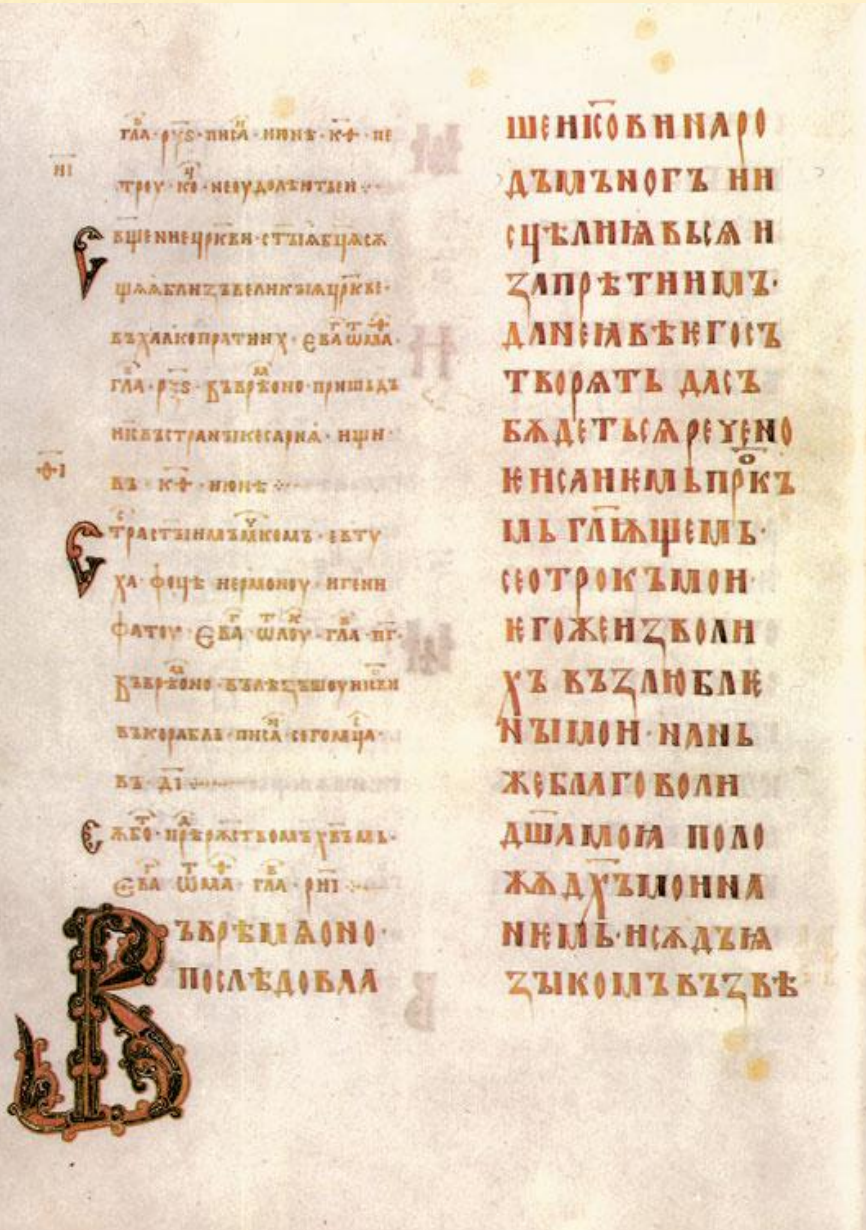
«Остромирове Євангеліє» - перша, рукописна книга Київської Русі. Свою назву пам'ятник отримав в ім'я новгородського князя Остромира, який замовив книгу.

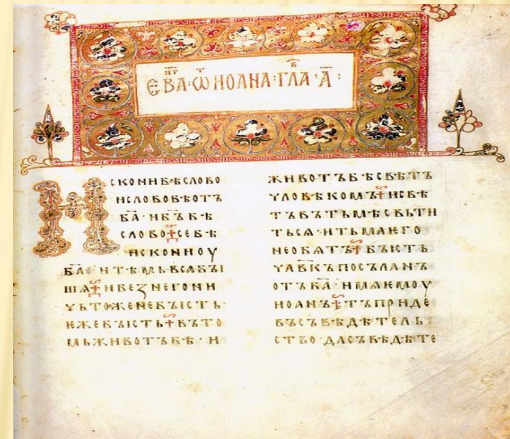
Автором книги є диякон Григорій, почав писати книгу восени 1056 року, а закінчив в травні 1057 року

Основний текст «Остромирово Евангелія» виконаний в одному стилі і одним шрифтом. Книга написана уставом на високоякісному, білому і тонкому пергаменті..

Книга зберігається в Російській національній бібліотеці імені М. Е. Салтикова-Щедріна в Санкт-Петербурзі

«Ізборнікі» 1073 і 1076 рр— складені для великого князя Святослава Ярославовича дяком Іоаном.

Оригіналом для першого «Ізборніка» слугував збірник, перекладений в кінці IX — поч. X ст. з грецької мови на болгарську для болгарського царя Симеона I. В його склад входили переважно вислови отців церкви.

В ньому також є стаття візантійського автора Георгія Херобоск «О образех», присвячена питанням стилістики і тропам

Другий «Ізборнік», крім уривків з творів візантійських отців церкви, має перекладені з грецької уривки з житійної літератури, з біблійних книг, збірників афоризмів і т. п. Декілька статей — слов'янського походження. Мабуть, він був складений на Русі на основі матеріала великокняжої бібліотеки.

Зміст статей Ізборніка **1076** г. майже загальноморальний. Збірник починається статтею про важливість і корисність читання книг: «Словом некоего Калугеря о четехи книг»; далі : «Слово некоего отца к сыну своему, словеса душеполезна», «Наказание богатым», «Слово, еже правоверну веру имети», і ін.

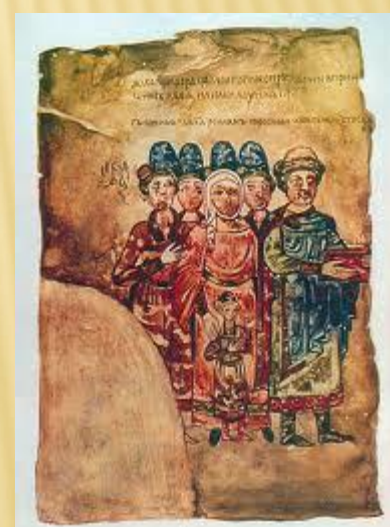
«Ізборник **1073 року**» відомий своїми мініатюрами. Особливо популярне групове зображення княжої сім'ї Святослава.

Серебренік Ярослава Мудрого. Лицьова і оборотна сторони. Прорисъ А.Г. Силаєва.

Зараз зберігається в ДІМ у Москві.

4. ПЕРІОДИ ДАВНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА

1. Доба монументального стилю (X-XIст)

Ознаки:

- масштабність
- величність
- ідейний пафос

Книги:

“Остромирове Євангеліє”(1056-1057)

“Повість минулих літ” (1113 р.)

“Слово про закон і благодать” (1037 р.)

2. Доба орнаментального стилю (XI-XIII ст.)

Ознаки:

- ритмічність
- упорядкованість художнього тексту, що нагадує візерунок
- витонченість художніх засобів
- складна синтаксична будова
- символізм та мозаїчність композиції

Книги:

“Слово о полку Ігоревім” (1185 р.)

“Повчання дітям Володимира Мономаха” (до 1125 р.)

“Галицько-Волинський літопис” (1201-1292 рр. XIII ст.)

Данило Галицький

3. Доба підсумків (XIV-XVст.)

Ознаки:

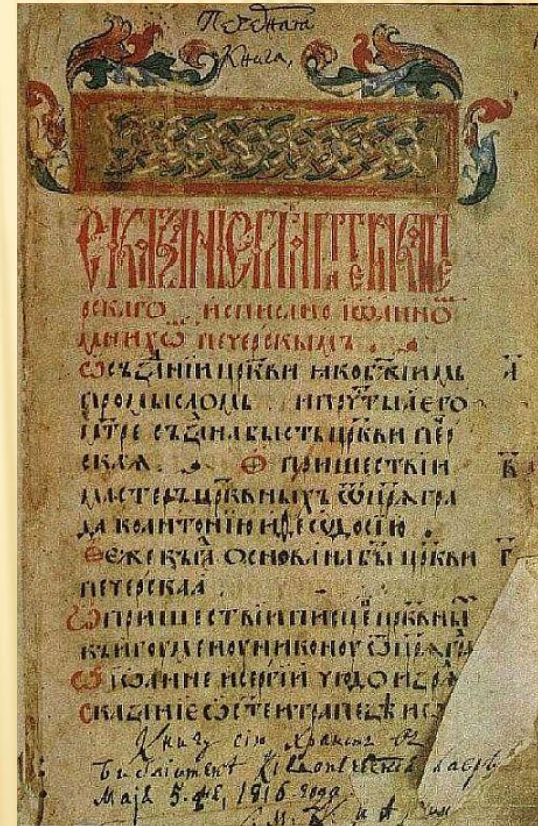
-змішання стилів

-зародження бароко

Книги:

“Літопис Руський”

“Києво-Печерський Патерик”(XIII ст.)

ВИСНОВКИ

---

1. Зародження давньої літератури пов'язане з прийняттям християнства.
2. Глаголиця і кирилиця - перші слов'янські абетки.
3. Перші рукописні книги - "Остромирове Євангеліє" і "Ізборник Святослава"
4. Є 3 періоди давнього українського письменства